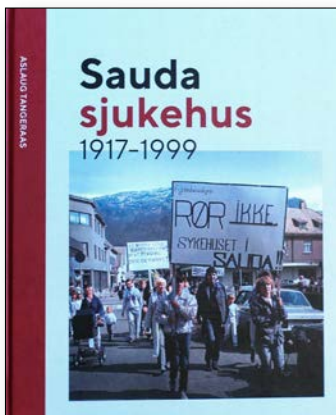

Et lite stykke Norge – vekst og fall for Sauda sjukehus 1917–1999

Aslaug Tangeraaas
Sauda sjukehus 1917–1999
Sauda: Tangeraaas forlag, 2024
231 s.
ISBN 978-82-303-6626-4

Michael 2025; 22: 72–73
doi: 105617/michael.12120

I årene etter forrige hundreårsskifte skjedde det en betydelig industriutbygging på mange mindre steder i Norge der det var nærhet til elektrisk kraft. Oppføring av smelteverk og annen kraftkrevende virksomhet kunne forvandle små lokalsamfunn preget av primærnæringer, til dynamiske industrisamfunn i løpet av kort tid. Hundre år senere var forutsetningene blitt annerledes og samfunnene igjen forandret. Sauda, innerst i Rogalands kronglete fjordlandskap, er et slikt sted.

Amerikanske *Union Carbide* hadde i årene under første verdenskrig etablert seg i Sauda for å utnytte den nyutbygde fossekraften. Konsesjonsbetingelsene krevde at de skulle etablere og drive et sykehus på stedet. Derfor

ble Sauda sjukehus opprettet i 1917. Dette er historien om sykehuset og dets funksjon i omskiftelige tider, fram til nedleggelsen i 1999.

Det er blitt en flott bok. Den har stort format, tettpakket tospaltet tekst og tallrike gode illustrasjoner. Materiale og metode er greit beskrevet. Det er et medisinhistorisk arbeid som består sin prøve.

Man kunne tro at sykehushistorie ville være kjedelig lesning, men her har forfatteren en framstillingsform som fenger. Hun dykker ned i sitt rik-

holdige kildemateriale og behandler det med kjærlighet og skjønnlitterær innlevelse. Samfunnsutviklingen er integrert hele tiden, så leseren følger spent med på hvordan tettstedet og befolkningen rundt sykehuset endres – fra en tid uten vei, vann, renovasjon, elektrisitet og fram til å bli en moderne by med et velutstyrt sykehus.

Forfatterens omfattende bruk av fulle navn for pasienter gir stoffet spenst og nærhet, men er litt uvanlig. Det kan hende enkelte lesere vil oppfatte sine forfedres helseplager som noe mer privat.

Medisinsk sett fikk personalet og de ca. 30 sykehussengene atskillig å bryne seg på. Like etter etableringen slo spanskesyken til. Deretter kom en lungesykdom som skyldtes den manganholdige røyken fra smelteverket. Tuberkulosen var en stadig underliggende utfordring. Og kirurgen på sykehuset måtte arbeide selvstendig og allsidig på en måte som neppe ville blitt ansett som betryggende i dag. Forfatteren dokumenterer hvordan sykehuset åpenbart hadde en samlende og identitetsskapende funksjon for befolkningen. Denne funksjonen forklarer noe av det som hendte etterpå.

De første fire delene av boka følger sykehuset og industristedet Sauda fram til gullalderen rundt 1960. I siste del legger imidlertid forfatteren inn et annet gir. Det heter «Kamp» og er konsentrert om det store skiftet da Rogaland fylkeskommune overtok sykehuset i 1968 og tiden fram til det ble lagt ned i 1999.

Den medisinske utviklingen hadde gjort det vanskelig å rekruttere leger til et så vidt lite og perifert sykehus. Årene etter 1968 ble en kamp for å bevare sykehuset som institusjon på stedet – en tilsvarende utvikling som vi har sett ofte ellers, og som vi også kjenner igjen når det gjelder nedleggelse av fødetilbud, skoler m.v. over det ganske land. Det er trygghet og hjemmekjærhet som skakes opp, realistisk eller ikke.

En felles ytre fiende stimulerer til samhold. Det blir imidlertid paradoksalt når denne ytre fienden er politikere man har valgt selv. Aksjonistene nådde ikke fram. Forfatteren beskriver folkets kamp mot folkestyret og demonstrerer et av mange eksempler på dysfunksjonelt demokrati.

Øivind Larsen

oivind.larsen@medisin.uio.no

Øivind Larsen er professor emeritus i medisinsk historie ved Universitetet i Oslo og redaktør av Michael.